נעומקו של מקרא

דברי עומק
בפרשת השבוע ובמועדים

לך לך

ה'תשפ''ז

בכל ענייני החוברת ניתן לפנות אל: 052-7675895
גור-אריה צור | מודיעין עילית
להצטרפות לתפוצת מיילל: leshem895@gmail.com

לעומקו של מקרא
לך לך

לֶךְ-לְךָ

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-אַבְרָם לֶךְ-לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ וגו' **וְאַבְרָם בֶּן-חָמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מֵחָרָן** (יב,א',ד')

מקשה בדעת זקנים מבעלי התוספות: כיצד ביציאתו הוא בן **שבעים וחמש** ובהגיעו לארץ לברית בין הבתרים הוא **בן שבעים**.

וּמְבֵּין שבברית בין הבתרים היה אברם בן שבעים שנה, כך הוא החשבון: שהרי בברית בין הבתרים נאמר: [טו,יג'] וַיֹּאמֶר יָדֹעַ תֵּדַע כִּי־גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם **אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה** וגו' וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל. ובפרשת בא אל פרעה כתיב וַיְהִי מִקֵּץ **שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה** וגו' וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה יָצְאוּ כָּל־צִבְאוֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם [יב,מא'] **הא כיצד, אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה** שנאמרו בפרשת 'בא' נחשבים מברית בין הבתרים, **וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה** שנאמרו בברית בין הבתרים נחשבים מהולדת יצחק, **שלשים שנה** לאחר מכן. ואברהם היה בן מאה בהולדת יצחק, נמצא אברהם בברית בין הבתרים **בן שבעים**.

ואם כן קשה כיצד ביציאתו הוא בן **שבעים וחמש** ובהגיעו לארץ לברית בין הבתרים הוא **בן שבעים**.

ומסיק הדעת זקנים **ששתי יציאות היו:**

בפעם ראשונה יצא אברהם לארץ כנען [בלא ציווי] כשהיה בן **שבעים**, וילך אתו לוט, ובאותה שעה נִשְׁבָּה לוט, ואברהם כבש המלכים ומיד היתה ברית בין הבתרים.

ופעם שניה, חמש שנים לאחר מכן, **בהיותו בן חמש ושבעים** שנה **ציווהו** הקב"ה לצאת מחרן ארצה כנען. באומרו: **לֶךְ-לְךָ.**
ואין מוקדם ומאוחר בתורה.

וכן מובא במדרש רבה (פרשה לט,ח) רַבִּי נְחֶמְיָה אָמַר: לֶךְ לְךָ, **שְׁתֵּי פְּעָמִים, אֶחָד** מֵאֲרַם נַהֲרַיִם, **וְאֶחָד** שֶׁהִפְרִיחוֹ מִבֵּין הַבְּתָרִים וֶהֱבִיאוֹ [חזרה] לְחָרָן.

כלומר, לפי המדרש נאמר **לֶךְ-לְךָ** וקרי ביה **לֵךְ-לֵךְ.** ללמד שהלך **פַּעֲמַיִם** לארץ כנען.

פעם ראשונה בהיותו בן **שבעים**, הלך מעצמו לארץ כנען **ללא ציווי**, ושם נכנס **בברית בין הבתרים**, ומשם

לעומקו של מקרא
לך לך

הפריחו הקב"ה חזרה לחרן. והוא ה"**לֶךְ" הראשון**.

ופעם שניה, חמש שנים לאחר מכן, **בהיותו בן חמש ושבעים** שנה **ציווהו** הקב"ה לצאת מחרן ארצה כנען. והוא ה"**לֶךְ" השני**. והיינו **לֶךְ-לְךָ.**

ובזה ינתן טעם מדוע יאמר הקב"ה אל אברם **לֶךְ-לְךָ** כביכול **בלי הקדמה ובלי הכנה מוקדמת,** בלי שיתגלה עליו תחילה כפי שהתגלה עליו בברית בין הבתרים ככתוב שם, אַחַר | הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה **הָיָה דְבַר-ה' אֶל-אַבְרָם בְּמַחֲזֶה לֵאמֹר** (טו,א'**).**

ולעומקו של מקרא יש לומר כי אברהם לא היה צריך הקדמה לציווי "לך-לך", באשר **חמש שנים לפני ציווי זה היה כבר אברהם בארץ כנען בברית בין הבתרים,** כנ"ל. וההתגלות של הקב"ה בברית בין הבתרים - **היא היתה ההכנה הנרצית לאברהם** לפני שציווהו **לֶךְ-לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ** וגו'. והפרשיות לא כתובות לפי הסדר, שאין מוקדם ומאוחר בתורה.

ועוד יש ליתן טעם מה ראה אברם לילך בתחילה לארץ כנען **ללא** ציווי. **ויש לומר** על פי מה שנכתב בסוף הפרשה הקודמת, פרשת נח: וַיִּקַּח תֶּרַח אֶת-אַבְרָם בְּנוֹ וְאֶת-לוֹט בֶּן-הָרָן בֶּן-בְּנוֹ וְאֶת שָׂרַי כַּלָּתוֹ אֵשֶׁת אַבְרָם בְּנוֹ וַיֵּצְאוּ אִתָּם מֵאוּר כַּשְׂדִּים **לָלֶכֶת אַרְצָה כְּנַעַן** וַיָּבֹאוּ **עַד-חָרָן** וַיֵּשְׁבוּ שָׁם.

והרי שהיתה מגמת פניהם **לארץ כנען.** אלא **שהגיעו לחרן וישבו שם** ולא המשיכו לארץ כנען. ואילו אברם המשיך.

ויש להבין מעיקרא מדוע רצה תרח להגיע לכנען, ומדוע לא המשיך בתכנית מגמת פניו, ונעצר בחרן.

ויש לומר כפירוש רש"י על הפסוק **והכנעני אז בארץ.** שהכנעני היה הולך וכובש את **ארץ ישראל** מזרעו של שם, **שבחלקו של שם נפלה כשחלק נח את הארץ לבניו,** שנאמר ומלכי צדק מלך שלם, (בראשית יד, יח.) לפיכך ויאמר אל אברם לזרעך אתן את הארץ הזאת, עתיד אני להחזירה לבניך שהם מזרעו של שם. עכ"ל רש"י.

ובמאמר מוסגר, יש לשאול מדוע יעשה ככה לשֵׁם שכנען עבד עבדים

לעומקו של מקרא
לך לך

יכבוש ממנו את ארצו. ויובן על פי הרמב"ן בסוף פרשת נח, **שמבני שם** היו אלו שרצו לבנות העיר והמגדל בבקעה בארץ שנער, ומשום חילול ה' שכביכול כפרו בהשגחתו, ציווה הקב"ה לכנען לכבוש מהם את ארצם. עד שיבוא אברהם מבני בניו של שם ויקדש את ה' בכל מקום ויכבוש חזרה מכנען את ארצו המובטחת לו.

ותרח, היתה מגמת פניו, אמנם, לארץ כנען, ומששמע כי כנען נלחם שם וכובש את הארץ מזרעו של שם, לא היתה מגמת פניו למלחמות. מה גם שאז היה עדיין עובד ע"ז, ומפסיליו כמובן לא קבל כל עצה ועזרה.

ואברהם, לעומתו, אמר הרי כנען נאמר בו עבד עבדים יהיה לאחיו, ומה שקנה עבד קנה רבו, ולכן על פי דין ארץ כנען ראויה להנתן לי ולזרעי אחרי, ועוד שאברם הכיר את בוראו ובטח בו, לכן שָׂם מגמת פניו אל ארצו המובטחת לו.

ותרח אמאי נעצר דוקא בחרן. אם לא שהמשגיח על ברואיו, נתן בלב תרח מציאת חן לשבת **בחרן**, כעין מה שאמר ר' יוחנן "חן המקום על יושביו" [סוטה מז.], מה גם שעל דרך הצח ראה תרח סימן בזה ש**חרן** ו**תרח** הן אותן אותיות, כאשר ת' עם הכולל בגימטריה קטנה הוא נ', בחר **תרח את חרן** למקום מושבו. ועוד שלפי פירושו של רש"י בסוף פרשת נח "ן" של חרן הפוכה לומר עד כאן חרון אף של מקום. ובקש תרח לישב בשלוה בחרן.

ואברהם בחר לו למנוחתו את ארץ ישראל הנקראת לעת עתה ארץ כנען, שבה לב האדם **נכנע** בפני קונו. ואף כי כנען לא יכנע בפני השם, הרי עתיד להכנע בפני זרעו של שם. לכן לא חשש אברהם מכך שהכנעני הולך וכובש את הארץ.

ובאשר מתאווה האדם לילך אחר השכינה הקדושה, כן מתאווה השכינה הקדושה להיטיב עם האדם, וכמים הפנים לפנים, ובדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, וביותר כאשר זו הדרך שהקב"ה רוצה להוליך את האדם. ומשהגיע לארץ הנכספת כרת עמו הקב"ה את **ברית בין הבתרים**. אלא שלאחר מכן **הפריחו חזרה לחרן**.

ויש להבין עניין **ההפרחה**, מדוע צריך להפריחו, ולא יוליכו לאטו. אלא יש לומר **שהפריחו** לזרזו למצוות. והן **שתי מצוות** המוטלות עליו. האחת

לעומקו של מקרא
לך לך

להחזיר אביו בתשובה, כמו את כל הנפש אשר עשו בחרן. והשניה **לקיים הציווי של לך לך** מארצך וממולדתך ומבית אביך.

ויש לשאול מדוע לא יכרות הקב"ה עם אברהם את ברית בין הבתרים בעת אשר **יְצִוֶּה** ללכת באמור ה' אליו לֶךְ-לְךָ, ולא יצטרך **לֵילֵךְ פעמַיִם.**

ולעומקו של מקרא יש לומר שֶׁכָּל מָה שֶׁכָּרַת עמו הקב"ה ברית בין הבתרים **לפני** שֶׁצִּוָּה לילך, **כדי שֶׁכָּל הווית צאתו מחרן והליכתו לארץ כנען לישב בה, תהיה מתוך ברית עם הקב"ה,** המכונה ברית בין הבתרים, **שממנה** תוצאות כל עניני חייו וחיי דורותיו.

ועוד יש לומר שהראהו **שגדול הַמְצִוֶּה ועושה.** ומשום שהלך בתחילה **מדעתו** לארץ כנען, **ללא ציווי,** היה צריך **להפריחו** חזרה לחרן ושם בחרן **לצוותו** על הליכה נוספת לארץ כנען. שכל הוויתו והויית זרעו אחריו בארץ ישראל תהיה מתוך **ציווי.** וכל זאת **למען יְצַוֶּה את ביתו אחריו.**

ועוד, שעל ידי הציווי לילך מחרן, בזה יתנתק מארצו וממולדתו ומבית אביו, ותהיה ההתחלה של עם ישראל מאברהם מן הארץ המובטחת ולא מחרן המרמזת על חרון אף של מקום.

ובאומרו "והפריחו", רמז בזה המדרש לפסוק "כַּנְפֵי יוֹנָה נֶחְפָּה בַכֶּסֶף" {תהילים סח-יד} ולדברי חז"ל בגמרא מסכת שבת מט. מדוע נמשלו ישראל ליונה, לומר לך, **מה יונה כנפיה מגינות עליה אף ישראל מצוות מגינות עליהן.** ועל כן **הפריחו** הקב"ה ככנפי יונה נחפה בכסף, כדי שיהיה **מְצֻוֶּה** ועושה, **ולהגן** עליו ולדורותיו כנאמר **"מגן אברהם"**.

ועוד על דרך הדרש יש לומר שהפריחו חזרה כדי להזדרז ולקיים עוד מצוה, להשתדל בהחזרת אביו בתשובה, כנ"ל, כפי שהבטיחו הקב"ה על הדבר באומרו בברית בין הבתרים: (בראשית טו טו) **וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם.**

ופירש רש"י שם: **אל אבותיך.** אביו עובד עבודה זרה והוא מבשרו שיבא אליו, **למדך שעשה תרח תשובה.** עכ"ל. כלומר בישרו הכתוב **שיעשה**

לעומקו של מקרא
לך לך

תרח תשובה, ומכאן למד אברהם שעליו לשוב אליו להחזירו בתשובה.

^^^^

וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְחָרָן

וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ שהיא לשון יחיד. **על דרך הרמז ירמוז לתשובתו של תרח.** ואע"פ שכוונת הפסוק לכל הנפשות אשר עשו, כהמשך הפסוק **אֲשֶׁר-עָשׂוּ** בְחָרָן, בלשון רבים, ניתן לדרוש שכוונתו **לנפש המיוחדת שהולידתו.** ומשום כיבוד אב נאמרה המלה **נפש בלשון** יחיד, להורות העניין.

וכן יבואר על פי הטעמים, שהרי המילה **הַנֶּפֶשׁ** מלבד שכתובה בלשון יחיד גם מוטעמת היא **בטיפחא**, שהיא מעין הפסקה קלה ולכן אינה בהכרח מחוברת עם שלאחריה, **וכוונתו בזה לתרח אביו**. וזה שאמרו שעשה תרח תשובה בסוף ימיו שנאמר לאברהם **וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם** תִּקָּבֵר בְּשֵׂיבָה טוֹבָה. אלא שתרח אביו לא רצה ללכת עמו ארצה כנען, אולי לצד שלא היה בו כח להילחם בכנעני, כנ"ל, ולכן לא הלך עמו. וכך יִקָּרֵא: וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְחָרָן, **וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ היא תרח** לא לקחו, וְאֶת [שאר הנפש] אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְחָרָן **אותם לקחו.**

אמנם, לעתיד לבוא, יוציא הקב"ה מחרן גם את בעלות החסד **כרבקה וכרחל ולאה**, עבור המשך בניית עם ישראל, והן **כניצוצות המבוררות** על ידי החסד והתשובה שאברהם קיים בתרח ובאנשי דורו והן גם הן ישתייכו **לנפש אשר עשו** אברהם ושרה **בחרן**. וכן יתבאר על דרך הצח והסוד, אומרו **וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְחָרָן וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת אַרְצָה כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ אַרְצָה כְּנָעַן:**

וְאֶת - לרבות, לרבות את **רבקה, רחל ולאה**. שגם את **הנפש** שלהן הוציאו אברהם ושרה וביררו אותן עבור יצחק ויעקב, בעת יגיע זמנן לצאת מחרן. ועל דרך אל תקרי, אל תקרי **וַיֵּצְאוּ** אלא **וַיֹּצְאוּ**. שהוציאו יקר מזולל לעתיד לבא, **לעת צאת השואבות,** לעת **צאת השכינה** הקדושה לפניהן והן כשואבות רוח הקדש.

ועוד יש לומר, בשימת לב שלוט **בֶּן-אָחִיו** נאמר לחוד, וכן **וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְחָרָן** נאמר לחוד: וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת-שָׂרַי אִשְׁתּוֹ **וְאֶת-לוֹט בֶּן-אָחִיו** וְאֶת-כָּל-רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכָשׁוּ **וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְחָרָן** (יב,ה'),

לעומקו של מקרא
לך לך

לומר לך שלוט **לא היה** בין הנפשות אשר עשו בחרן. רק מצד **החסד** לקחוהו אברהם ושרה, חסד אשר הוליד עמו חסד נוסף, חסד של מלכות והיא רות אשר תורת חסד על לשונה.

ויש לשאול, מכיון שאברהם היה כבר בארץ לפני הציווי של "לך-לך", לפי המדרש הנ"ל, מדוע אמר לו הקב"ה **אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַרְאֶךָּ** והרי היה לו לומר לכאורה אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר **הראיתיך,** בברית בין הבתרים.

ויש לומר שאדרבה, באומרו **אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַרְאֶךָּ, בזה היה הנסיון לאברהם יותר גדול**, באשר אינו יודע לאן יצווה ללכת, **למרות** הברית בין הבתרים שהראהו קודם לכן.

ומשהגיעו לארץ כנען נאמר וְהַכְּנַעֲנִי **אָז** בָּאָרֶץ. מאי אז. כאז – כן עתה.

כתיב **וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ** שהיא לשון יחיד. ואע"פ שכוונת הפסוק לכל הנפשות אשר עשו, כהמשך הפסוק **אֲשֶׁר-עָשׂוּ** בְּחָרָן, בלשון רבים, ניתן לדרוש שכוונתו **לנפש המיוחדת שהולידתו.** ומשום כיבוד אב נאמרה המלה **נפש בלשון** יחיד, להורות העניין, שעשה תרח תשובה על ידי בנו אברהם.

וכן יבואר על פי הטעמים, שהרי המילה **הַנֶּפֶשׁ** מלבד שכתובה בלשון יחיד גם מוטעמת היא **בטיפחא**, שהיא מעין הפסקה קלה ולכן אינה בהכרח מחוברת עם שלאחריה, **וכוונתו בזה לתרח אביו**. וזה שאמרו שעשה תרח תשובה בסוף ימיו שנאמר לאברהם **וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם** תִּקָּבֵר בְּשֵׂיבָה טוֹבָה. אלא שתרח אביו לא רצה ללכת עמו ארצה כנען, אולי לצד שלא היה בו כח להילחם בכנעני, כנ"ל, ולכן לא הלך עמו. וכך יִקָּרֵא: וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְחָרָן, **וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ היא תרח** לא לקחו, וְאֶת [שאר הנפש] אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְחָרָן **אותם לקחו.**

אמנם, לעתיד לבוא, יוציא הקב"ה מחרן גם את בעלות החסד **כרבקה וכרחל ולאה**, עבור המשך בניית עם ישראל, והן **כניצוצות המבוררות** על ידי החסד והתשובה שאברהם קיים בתרח ובאנשי דורו והן גם הן ישתייכו **לנפש אשר עשו** אברהם ושרה **בחרן**. וכן יתבאר על דרך הצח והסוד, אומרו **וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְחָרָן וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת אַרְצָה כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ אַרְצָה כְּנָעַן:**

וְאֶת - לרבות, לרבות את **רבקה, רחל ולאה**. שגם את **הנפש** שלהן הוציאו אברהם ושרה ובירורו אותן עבור יצחק

לעומקו של מקרא
לך לך

ויעקב, בעת יגיע זמנן לצאת מחרן. ועל דרך אל תקרי, אל תקרי **וַיֵּצְאוּ** אלא **וַיּוֹצִאוּ**. שהוציאו יקר מזולל לעתיד לבא, **לעת צאת השואבות**, לעת **צאת השכינה** הקדושה לפניהן והן כשואבות רוח הקדש.

ועוד יש לומר, בשימת לב שלוט **בֶּן-אָחִיו** נאמר לחוד, וכן **וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְחָרָן** נאמר לחוד: וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת-שָׂרַי אִשְׁתּוֹ **וְאֶת-לוֹט בֶּן-אָחִיו** וְאֶת-כָּל-רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכָשׁוּ **וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְחָרָן** (יב,ה'), לומר לך שלוט **לא היה** בין הנפשות אשר עשו בחרן. רק מצד **החסד** לקחוהו אברהם ושרה, חסד אשר הוליד עמו חסד נוסף, חסד של מלכות והיא רות אשר תורת חסד על לשונה.

ובשימת לב, יש לשאול, מכיון שאברהם היה כבר בארץ לפני הציווי של "לך-לך", לפי המדרש הנ"ל, מדוע אמר לו הקב"ה **אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַרְאֶךָּ** והרי היה לו לומר לכאורה אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר **הראיתיך,** בברית בין הבתרים.

ויש לומר שאדרבה, באומרו **אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַרְאֶךָּ, בזה היה הנסיון לאברהם יותר גדול**, באשר אינו יודע לאן יצווה ללכת, **למרות** הברית בין הבתרים שהראהו קודם לכן.

ומשהגיעו לארץ כנען נאמר וְהַכְּנַעֲנִי **אָז** בָּאָרֶץ. מאי אז. כאז – כן עתה. הרי הארץ לפניך כפי שהבטחתיך.

^^^^

רְמָזֵי לְךְ-לְךָ

כאן רמז לו על הולדת יצחק. שכן **לך** אותיות **כל**, **וב'** פעמים **לְךְ-לְךָ** היינו **ב'כל**. וכפי שנאמר וה' ברך את אברהם **בכל**. (חיי שרה כד,א') ופירש רש"י שם **בכל** עולה בגימטריא **בן** וגו'.

ועל דרך הרמז והסוד יֵאָמֵר שמידת **כל** היא מידת **היסוד** המַשְׁקֶה **למלכות** (כמובא בשערי אורה) ולכן **שניהם** יִקָּרְאוּ במידת **כל**, ורמז כאן שיהיה אברהם מודיע **מלכות** ה' בעולם. ככתוב כי **כל** בשמים ובארץ **לְךְ** ה' הממלכה.

ועוד על דרך הצח, בתיבות **לְךְ-לְךָ** חבוי דו-שיח בין הקב"ה ואברהם כביכול. הקב"ה אומר לאברהם **לְךְ** להודיע **מלכותי** בעולם, ואברהם עונה לו **לְךְ** ה' הממלכה. כביכול מה אני

לעומקו של מקרא
לך לך

להודיע מלכותך, והיא עומדת וקיימא גם מבלי הודעתי. והקב"ה משיבו **לְךָ**, בידך להודיע מלכותי. **לְךָ** יִשְׁמְעוּ **כָּל** בָּאֵי עוֹלָם. [שכן **כָּל** אותיות **לְךָ**]. ואברהם משיבו להקב"ה: כי **כֹּל** בשמים ובארץ **לְךָ** ה' הממלכה. והקב"ה משיבו: על מנת כן בראתי שמים וארץ, שדוקא אתה תודיע מלכותי בעולם, כדכתיב אלה תולדות השמים והארץ **בהבראם**, אל תקרי **בהבראם** אלא **באברהם**. ומכח ברכתי **בַּכֹּל תודיע מלכותי**. ככתוב: (דברי הימים א כט, יא) **לְךָ** יְהוָ֣ה הַגְּדֻלָּ֗ה וְהַגְּבוּרָה֙ וְהַתִּפְאֶ֣רֶת וְהַנֵּ֔צַח וְהַהוֹד֙ כִּי־**כֹ֣ל** בַּשָּׁמַ֔יִם וּבָאָ֖רֶץ **לְךָ** יְהוָ֑ה **הַמַּמְלָכָ֗ה** וְהַמִּתְנַשֵּׂ֛א **לְכֹ֥ל** | לְרֹֽאשׁ.

וכדאיתא בזוה"ק פרשת נשא דף קמ"ח עמ' א: אָמַר רַבִּי אַבָּא, מַאי דִּכְתִיב, (בראשית כד) וַיְיָ בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם **בַּכֹּל**, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר כִּי **כֹל** בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ. **וממידת כל** של אברהם נודעת מלכות ה' בעולם **לך** ה' הממלכה. והיינו **לְךָ-לְךָ**.

^^^^

וַאֲגַדְּלָה שְׁמֶךָ

וְאֶעֶשְׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל וַאֲבָרֶכְךָ וַאֲגַדְּלָה שְׁמֶךָ וֶהְיֵה בְּרָכָה (יב,ב)

יש ליתן טעם לאומרו **וַאֲגַדְּלָה** עם ה"א בסוף, ולא **וַאֲגַדֵּל**.

ויש לומר שכאן רמז לו על מידותיו, שהן מדה כנגד מדה כדאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן (סנהדרין צ.) שכל מדותיו של הקב"ה **מדה כנגד מדה.**

וכביכול כך אומר הקב"ה לאברהם: כנגד מה שאתה מְגַדֵּל שמי בעולם, כן **אֲגַדֵּל** שמך בעולם. ורמזה הכתוב באות ה"א, **וַאֲגַדְּלָ-ה** אשר תרמוז על מדה כנגד מדה. **וכאומרו:** אתה מגדל שמי הנקרא בשם י'ה'ו'**ה**', כן אגדל את שמך ואוסיף לך את האות ה', ויקרא שמך אבר**ה**ם.

^^^^

וֶהְיֵה בְּרָכָה. **וֶהְיֵה** הוא לשון הוי"ה, לשון **חסד ורחמים**, וכאומרו שמדת **הרחמים** ראויה לך לברכה, באשר מדתך מדת **החסד**.

לעומקו של מקרא
לך לך

ועל דרך הסוד, יש לומר כי **וְהָיָה** הוא השם הק' השולט בחודש **תשרי**, היוצא מן סופי התיבות בפסוק (בראשית יב,טו) **וַיִּרְאוּ אֹתָהּ שָׂרֵי פַּרְעֹה**. כמובא בתיקוני הזהר ט' עמ' ב.

וחדש תשרי נקרא גם יֶרַח האיתנים, שבו נולדו האבות הנקראים איתנים, [מסכת ראש השנה יא. לדעת ר' אליעזר], וכן נקרא **אברהם** איתן האזרחי. כמובא בפסיקתא על הפסוק בתהלים (פט,א) **מַשְׂכִּיל לְאֵיתָן הָאֶזְרָחִי הוא אברהם.**

ואשר על כן לעומקו של מקרא יש לומר כי באומרו **וְהָיֵה בְּרָכָה** יתכוון לומר לאברהם, ברכתך היא **וָהְיֵה**. **וָהְיֵה** עמוד החסד והרחמים של העולם, כמידת **י'ה'ו'ה** שהיא מידת **החסד והרחמים.** כמדת שם השם השולט בחדש שבו זרח אורך הוא השם הק' והי'ה, שהוא גם שם של שמחה, ועל כן נאמר: והיה ברכה, שברכתך תביא שמחה בעולמות.

^^^^

וַאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ וּמְקַלֶּלְךָ אָאֹר (יב,ג')

וּמְקַלֶּלְךָ אָאֹר. יש ליתן טעם, מדוע לא יאמר **ואוררה מארריך** כשם שאמר **וַאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ**, או יאמר **ואקללה מקללך**. ומדוע יְשַׁנֶּה לומר **וּמְקַלֶּלְךָ אָאֹר**.

ובשימת לב הרי כאן **שני** שינויים. גם הפך את הסדר לומר פעולתו **אָאֹר** לבסוף. וגם לא נקט באותה מילה אלא שינה לומר **וּמְקַלֶּלְךָ** במקום **מְאָרֶיךָ**.

ולעומקו של מקרא יש לומר כי באומרו **מְקַלֶּלְךָ** במקום **מְאָרֶיךָ**, ירויח בזה הכתוב להחמיר לא רק עם **המקללים**, אלא גם עם **המְקַלְלִים ראשׁ** בְּעַם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם, כדין **מקללים**. ויהיה לשון **מֵקֵל** כדין לשון **מְקַלֵּל**. ואע"פ שמקל ראש הכוונה בלבו, **במחשבה**, ומקלל הכוונה בפיו כדין **מעשה**, ירמוז בזה שבגויים **מחשבה מצטרפת למעשה.**

וכפירוש רש''י בפרשת כי תבוא כו,ח': **ארמי אובד אבי,** לבן בקש לעקור את הכל כשרדף אחר יעקב, ובשביל **שחשב** לעשות, חשב לו המקום **כאילו עשה, שאומות העולם**

לעומקו של מקרא
לך לך

עובדי **אלילים חושב להם הקב"ה מחשבה כמעשה.** ופירש רש"י בקידושין מ.: **מצרפה למעשה ונפרעים ממנו אף על המחשבה.**

ומשעה שמקילים ראש בישראל ומזלזלים בהם **בלבם** הרי הם לוקים כאילו קללו **בפיהם ולשונם**.

והיינו שאמרה שרה (טז,ה') וַתֵּרֶא כִּי הָרָתָה **וָאֵקַל** בְּעֵינֶיהָ, **ומשהקילה** הגר בשרה, נהיתה **ארורה** והפילה עוברה. (רש"י שם).

ועוד יכוון הכתוב לנאמר בפרשת כי תבוא כז,טז': **אָרוּר מַקֵּלֵה** אָבִיו וְאִמּוֹ וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן. שלא רק הגויים באיסור הקלת ראש וזלזול אלא בראש וראשונה עם קדוש הנקרא לכבד הוריו ואלקיו. שדרך כיבוד הורים יגיע לכבוד אלקים. והמיקל הוריו כמזלזל באלקיו.

וכן פירש בעל הטורים על סמיכות פסוק זה לקודמו **אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶּסֶל וּמַסֵּכָה** וגו', התחיל בעבודה זרה שהיא שקולה כנגד כל התורה כולה וסמך לע"ז **מקלה אביו ואמו**. ד**ג' שותפין יש באדם**. ואמר כאן שהמקלה בארור. כן בענייננו, אמר הקב"ה לאברהם: **וּמְקַלֶּלְךָ אָאֹר,** שלא רק המקלל אלא גם המיקל יהיה בארור. ומדה טובה מרובה, המכבד הוריו מכבד לאלקיו, והמכבד לעם ה' מבורך. שנאמר **וַאֲבָרְכָה מְבָרֶכֶיךָ**.

ועל דרך זה יתפרש הפסוק [תהלים מז,י'] **נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ עַם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם** שגם הנדיבים בלבותם והחושבים טוב על **עַם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם**, יתקיים בהם המשך הפסוק כִּי לֵאלֹהִים מָגִנֵּי אֶרֶץ מְאֹד נַעֲלָה, **וכפירש"י** ש[אברהם] היה **נדיב לב** הראשון תחלה לגרים, עתה נודע כי לאלהים מגיני ארץ, היכולת בידו להיות למגן על כל הבוטחים בו. עכ"ל. והבוטחים בו היינו **בלבבם**. ומעלתם זו היא מעלתו ית', כפי שמסתיים הפסוק: **מְאֹד נַעֲלָה**, וכפירוש המלבי"ם: על ידי **עם אברהם** שהם ישראל, יהיה נעלה [הקב"ה] ומרומם מאד שכולם יכבדו אותם. והיינו דכתיב: **וַאֲבָרְכָה מְבָרֶכֶיךָ.**

^^^^

לעומקו של מקרא
לך לך

וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת אַרְצָה כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ אַרְצָה כְּנָעַן (יב,ה')

על דרך הרמז והניקוד פירש הגר"א לענין הרעב בארץ. כשיצאו חשבו שכאן בכנען **פתוחה ידו**. לכן נאמר וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת אַרְצָה **כְּנַעַן**, **הנ'** בפתח. כְּנָ֫עַן. וכשהגיעו לכנען ראו כי רעב בארץ, שכביכול **קמוצה ידו** ואין כאן שובע. לכן נכתב **הנ'** בְּקָמָץ. וַיָּבֹאוּ אַרְצָה כְּנָ֫עַן. הנ' בְּקָמָץ. ואע"פ כן לא הרהר אברהם אחר הקב"ה.

וכפירוש רש"י: על הפסוק **רעב בארץ.** באותה הארץ לבדה, לנסותו **אם יהרהר אחר דבריו של הקב"ה,** שאמר לו ללכת אל ארץ כנען, ועכשיו משיאו לצאת ממנה.

ולעומקו של מקרא, על דרך הסוד והניקוד. כשיצאו, היתה יציאתם על מנת להשיג בארץ **השגות עליונות של חמישים שערי חכמה.** ובגימטריא נ' היינו חמישים. לכן הנ' בפתח. כְּנָ֫עַן. כי פתח היא הטעם של ספירת החכמה. וכשהגיעו, ראו כי לא רק נ' שערי חכמה נפתחו להם אלא גם **נ' שערים של אצילות שבכתר העליון, הם נ' שערים של רחמים גמורים.** שכן **ספירת הכתר מנוקדת בקמץ.** לכן נאמר וַיָּבֹאוּ אַרְצָה כְּנָעַן, כְּנָ֫עַן, הנ' בקמץ.

ועל דרך המוסר יֵאָמֵר: בא הכתוב להודיע כמה שכר יש להקב"ה ליתן על העומד בנסיון שלא להרהר על דבריו, **וכגון** השגות עליונות אלו שהשיג אברהם בקמץ שבכתר העליון.

^^^^

וַיַּעְתֵּק מִשָּׁם הָהָרָה (יב,ח')

הקדמה לפירוש האוה"ח הק': **וַיַּעְתֵּק** הוא לשון הפעיל. שהעתיק והעביר דבר ממקום למקום. על כך **פירש אוה"ח הק':** לא זכר למי העתיק, [כלומר הכתוב לא הזכיר את מי אברהם העביר], ורש"י ז"ל פירש אהלה, והוא חסר. [כלומר: רש"י פירש שהעתיק משם את האהל וקבעו בהר].

ממשיך אוה"ח הק': ואולי כי רמז **שהעתיק צור ממקום שנראה אליו שם.** [כלומר כל מקום שהלך אברהם השכינה הולכת עמו]. והוא אומרם ז"ל במסכת ברכות (ה:) בפסוק (איוב יח,ד') הַלְמַעַנְךָ תֵּעָזַב אָרֶץ **וְיֶעְתַּק צוּר**

לעומקו של מקרא
לך לך

מִמְּקֹמוֹ [בתמיה], כי בצאת ישראל ממקום תפלתו גורם **שֶׁיֵּעָתֵק** צור שהוא הקב"ה ממקומו, ומכל שכן במה שלפנינו [במדה טובה] שנראה ה' אליו ובנה לו מזבח שם, וכשיעבור משם אברהם **יֵעָתֵק** צור ממקומו, [כלומר הקב"ה יעתיק את שכינתו למקום שאברהם הולך] והוא **אברהם המעתיק.** [ונחשב הדבר כי אברהם הוא המעתיק את השכינה הק' ממקום למקום]. **עכ"ל.**

וכוונתו לומר שכל מקום שהלך אברהם, ובנה לו מזבח, **העתיק עמו** כביכול **את השכינה הק'** ממקום למקום בקוראו בשם השם בכל מקום. וכפי המשך פירושו: כמו (איוב יח, ד') **וְיֵעָתֵק צוּר מִמְּקֹמוֹ.** עכ"ל אוה"ח הק'.

ובשימת לב, וַיַּעְתֵּק הוא לשון הִפְעִיל. שמעתיק כביכול את השכינה הק' אתו לכל מקום. ובאמרו **וְיֵעָתֵק** צוּר מִמְּקֹמוֹ, הוא לשון **ש**[הקב"ה]**מעתיק את עצמו**, ולא מי שהוא בשר ודם הוא המעתיקו. אלא שבאמרו **וְיֵעָתֵק צוּר מִמְּקֹמוֹ,** דבר הכתוב בלשון כבוד כלפי מעלה, לומר **שזה רצונו של מקום** להיות עם אברהם בכל מקום, ונחשב הדבר כאילו **אברהם הוא המעתיקו**, ככתוב: **וַיַּעְתֵּק מִשָּׁם הָהָרָה.**

ולעומקו של מקרא יֵאָמֵר שנרמזו דבריו באומרו **הָהָרָה,** שתכלית העתקת השכינה ממקום למקום היא **להשרות השכינה** הק' בהר מרום הרים, הוא הר הבית, והטעם **רביעי** או **רביע** יוכיח שהוא לשון **רובץ**, וכפי שמובא במסכת יומא [כא.] גבי חמשה דברים נאמרו באש של מערכה, ובהם: **רבוצה כארי**.

ובזוה"ק [ויקרא פרשת צו דף ל"ב ע"ב] תָּא חֲזֵי, כְּתִיב, (ויקרא ט) וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְיָ' וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הָעוֹלָה וְגוֹ'. דָּא אוּרְיֵאל"ז, דְּנָחִית בְּחֵיזוּ דְּאֶשָּׁא בְּשַׁלְהוֹבָא, עַד דְּנָחִית לְמַדְבְּחָא, לְקַבְּלָא דּוֹרוֹנָא **וְאִתְחֲזֵי כְּאַרְיֵה רַבְרְבָא, רָבִיעַ עַל קָרְבְּנָא**, רבוצה על המזבח **כאריה**, בהר ה' **יֵרָאֶה** בב"א.

^^^^

אֹתִי וְאֹתָךְ

וְהָיָה כִּי-יִרְאוּ אֹתְךָ הַמִּצְרִים וְאָמְרוּ אִשְׁתּוֹ זֹאת וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֹתָךְ יְחַיּוּ (יב,יב')

לעומקו של מקרא
לך לך

יש ליתן טעם לאומרו **וְהָיָה** שהוא בדרך כלל לשון של **שמחה**, ולכאורה אינו מתאים לכאן. שכן אמר **וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֹתָךְ יְחַיְּוּ,** וּלְשִׂמְחָה מַה זֹּה עֹשָׂה (קהלת ב, ב) ופירש רש"י שם: הרי סופה תוגה.

ועל דרך הסוד, יש לומר שהזכיר על הדבר שם קדוש **וְהָיָה** הוא שֵׁם השם השולט בחדש תשרי, שם הוי"ה בהיפוך אותיות. והזכירו כדי לשמור על הדבר שאמר **וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֹתָךְ יְחַיְּוּ,** שלא יֵצֵא אל הפעל.

ושם קדוש זה יוצא **מסופי** תיבות של הפסוק: (בראשית יב,טו) וַיְרְא֥וּ אֹתָ֖הּ שָׂרֵ֣י פַרְעֹֽה

ושרי פרעה הם רמז לשבעים שרים של מעלה המהללים את כנסת ישראל המכונה שרה אמנו לפני הקב"ה. לכן זו לשון שמחה כעין אז יאמרו בגויים הגדיל ה' לעשות עם אלה. ורמזוה כאן לשרה שהיתה נקראת **שָׂרַי** , ועתה היא שרה, שנאמר ויראו אתה **שָׂרֵי**, אל תקרי **שָׂרֵי** אלא **שָׂרַי** , והאות ה' אחרונה של פרע**ה** הפכתה להיות **שרה**. ופרעה דהכא לא במשמעות של המלך פרעה, אלא במשמעות כוללת של מלכות בעולם, ויכוונו בזה למלכות שמים הנפרעת מן הרשעים וגומלת טוב לצדיקים. לכן היא לשון שמחה, ושולט זה השם הק' בחדש תשרי שהוא חדש הרחמים והסליחות מחד, ומאידך הוא גם חדש של ימי הדין. וכנ"ל, שהוא דין לרשעים ורחמים בדין לצדיקים לעמו ישראל.

ובשימת לב, המילה **אֹתִי** מוטעמת בטיפחא, שהיא כעין הפסקה קלה, ולפשט הכתוב יחולק הפסוק לשנים: **וְהָרְגוּ אֹתִי - וְאֹתָךְ יְחַיְּוּ.**

ועל דרך הדרש קרי ביה ללא הטיפחא, כי רק כטפח יפריד בין שיהרגו אותו ואותה. וכך יתקבל משמעו:

וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֹתָךְ.

ולעומקו של מקרא יֵאָמֵר: בלעדי, אם יהרגוני, גם לך אין חיים, שהרי נאמר לי (כא,יב) **כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע.**

^^^^

לעומקו של מקרא
לך לך

אִמְרִי-נָא אֲחֹתִי אָתְּ לְמַעַן יִיטַב-לִי בַּעֲבוּרֵךְ וְחָיְתָה נַפְשִׁי בִּגְלָלֵךְ [יב,יג']

לכאורה יש שתי **כפילויות** בפסוק. האחת **יִיטַב-לִי** וחזר ואמר **וְחָיְתָה נַפְשִׁי**, שהן לכאורה באותה משמעות, והכפילות השניה שנאמר **בַּעֲבוּרֵךְ** וחזר ואמר **בִּגְלָלֵךְ**, שהן לכאורה גם באותה משמעות.

ואוה"ח הק' עומד על הכפילות הראשונה ומתרץ, שבאומרו **יִיטַב-לִי** נתכוון **לטובה גשמית** כמו שנאמר [פסוק טז'] וּלְאַבְרָם **הֵיטִיב בַּעֲבוּרָהּ** וַיְהִי-לוֹ צֹאן-וּבָקָר וַחֲמֹרִים וַעֲבָדִים וּשְׁפָחֹת וַאֲתֹנֹת וּגְמַלִּים. ובאומרו **וְחָיְתָה נַפְשִׁי** נתכוון **לטובה נפשית**, שייטיבו **לנפשו** מן השמים ויזכוהו **בבנים**, כאשה שנסתרה גם בבית פרעה וגם בבית אבימלך, ונקתה ונזרעה זרע, וכו' יצחק במדרש בראשית רבה: וזו שנכנסה לבית פרעה ולבית אבימלך ויצתה טהורה אין דין שתפקד ?! הרי שחיתה נפשו של אברהם בבנים בגלל שרה. עד כאן סיכום דבריו של אוה"ח הק'.

ועדיין נשאר לבאר הכפילות השנייה בפסוק באומרו **בַּעֲבוּרֵךְ - בִּגְלָלֵךְ**.

וכבר רָמְזוֹ **האוה"ח הק'** שבאומרו **בִּגְלָלֵךְ** נתכוון לומר **בגלגול דברים** שלך. **שנתגלגל** ויצא מזה שנפקדה בבן.

ועדיין יש ליתן את הדעת לאומרו **בַּעֲבוּרֵךְ** [יִיטַב-לִי **בַּעֲבוּרֵךְ**], מה ירצה לחדש בזה.

ולעומקו של מקרא יש לומר כי המלה **בַּעֲבוּרֵךְ** תשא שני פירושים. האחד **בגללך** כנ"ל. והשניה **למען ובשביל.**

כנאמר אצל יעקב אבינו בבואו לקבל את הברכות מיצחק אביו: [בראשית כז, יט']: קוּם-נָא שְׁבָה וְאָכְלָה מִצֵּידִי **בַּעֲבוּר** תְּבָרֲכַנִי נַפְשֶׁךָ. הרי פירושו **למען**.

וכן נאמר על ידי משה רבנו [שמות כ,יז'] וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אַל-תִּירָאוּ כִּי **לְבַעֲבוּר** נַסּוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים **וּבַעֲבוּר** תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל-פְּנֵיכֶם לְבִלְתִּי תֶחֱטָאוּ. ופירושו **למען**.

כן כאן באומרו **לְמַעַן יִיטַב-לִי בַּעֲבוּרֵךְ** יתכוון לומר גם **למענך ובשבילך.** אותה הטבה שייטיבו עמי מן השמים לקיים הבטחת הקב"ה [ט"ו, ג'] **כִּי-אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמַּעְיְךָ הוּא**

לעומקו של מקרא
לך לך

יִירָשֶׁךָּ, אותה הטבה היא גם **בַּעֲבוּרְךָ**, **למענך ובשבילך**, עת יתקיים בך [בראשית כא,ב'] וַתַּהַר וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֵּן לִזְקֻנָיו. והוא סוד הכפילות **לְמַעַן יִיטַב-לִי בַּעֲבוּרֶךָּ וְחָיְתָה נַפְשִׁי בִּגְלָלֶךָ**.

^^^^

וַיִּרְאוּ הַמִּצְרִיִּם אֶת-הָאִשָּׁה כִּי-יָפָה הִוא מְאֹד (יב,יד')

יָפָה **הִוא** מְאֹד. כתיב **הוא** וקרינן **היא**. שהיתה שרה עקרה אין לה ולד, כי היתה מסטרא דדוכרא, שלא היה בה כח להוליד כלל. וכתבה התורה **הוא** וקרינן **היא** להודיע גודל הנס שארע לה, שחזרה להיות מסטרא דנוקבא ליתן לה זרע של קיימא.

וכעין זה מצינו בחנה, אימיה דשמואל הנביא, שאמר לה עלי (שמואל א, א,יז'): לְכִי לְשָׁלוֹם וֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יִתֵּן אֶת-**שֵׁלְתֵךְ** אֲשֶׁר שָׁאַלְתְּ מֵעִמּוֹ.

וַהֲוֵינָן בָּהּ, מאי **שֵׁלְתֵךְ**. לפשוטו היא שאלתך אֲשֶׁר שָׁאַלְתְּ מֵעִמּוֹ. אך בשימת לב, כתיב **שֵׁלְתֵךְ** חסר א'. **ולעומקו של מקרא יֵאָמֵר** על דרך אל תקרי: אל תקרי **שֵׁלְתֵךְ** אלא **שְׁלִיתֵךְ**. שלא היתה ראויה להוליד, ותפילתה החזירה אותה להיות ראויה לֵילֵד.

הכא נמי, לא היתה ראויה לֵילֵד, ולכן בקשה מאברהם שיתפלל עליה באמרה (לקמן, טז,ה') **חָמָסִי עָלֶיךָ, וכאומרה:** אם אינך מתפלל עלי הרי גזילת העני בביתך, **וחמסי**, מה שחמס ממני הסטרא אחרא שלא אלד, הוא **עליך**, כלומר **תלוי בך ובתפילתך**.

^^^^

וַיִּרְאוּ אֹתָהּ שָׂרֵי פַרְעֹה וַיְהַלְלוּ אֹתָהּ אֶל-פַּרְעֹה (יב,טו')

מובא באוהב ישראל מאפטא שיש כאן **שני** שמות ה' אשר שמרו על שרה לבל תנזק. וַיִּרְאוּ אֹתָהּ שָׂרֵי פַרְעֹה, סופי תיבות **והי''ה**, שהוא השם השולט בחדש **תשרי** כנ''ל, וכן: שָׂרֵי פַרְעֹה וַיְהַלְלוּ אֹתָהּ סופי תיבות **יהו''ה**, הוא השם השולט בחדש **ניסן**.

וַהֲוֵינָן בָּהּ, מדוע שלח הקב''ה דווקא אלו השמות של שני חדשים אלו להצילה, **ועוד**, מה זכו **שָׂרֵי פַרְעֹה** שיקרא עליהם שם השם, ישר ולמפרע.

לעומקו של מקרא
לך לך

ולעומקו של מקרא יֵאָמֵר, שֶׁאֵלּוּ הם שני חדשים שבהם נברא העולם. וכמסקנת התוספות במסכת ראש השנה כז. (ד"ה כמאן) בשם ר"ת: **דבתשרי** עלה **במחשבה** לִבָּרְאוֹת ולא נברא עד ניסן. והרי בזכות אברהם נברא העולם שנאמר אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ **בְּהִבָּרְאָם**, אל תקרי **בְּהִבָּרְאָם** אלא **באברהם.** וכדברי בעל הטורים במקום: **בהבראם**. אותיות **באברהם** שבזכות אברהם נבראו שמים וארץ.

ואשר על כן שני השמות הק' של תשרי וניסן שבהם נברא העולם במחשבה ובמעשה, בזכות אברהם, נשלחו להציל את שרה.

וזכו שָׂרֵי פרעה שיקראו על שמם כביכול, להודיע כל תוקף **כוחה של שרה** שֶׁעֲדַיִן נקראה **שָׂרַי**, לידע להודיע ולהיוודע לעיני כל העמים, כי **שָׂרַי** אחת שקולה כנגד שבעים **שָׂרֵי האומות,** כאומה אשר תצא ממנה, ששקולה תהיה **כנגד שבעים האומות.**

^^^^

וּלְאַבְרָם הֵיטִיב בַּעֲבוּרָהּ וַיְהִי-לוֹ צֹאן-וּבָקָר וַחֲמֹרִים וַעֲבָדִים וּשְׁפָחֹת וַאֲתֹנֹת וּגְמַלִּים (יב,טז')

וַחֲמֹרִים וַעֲבָדִים וּשְׁפָחֹת וַאֲתֹנֹת

יש ליתן את הדעת לחוסר הסדר לכאורה שבפסוק. שהרי היה לו לכתוב **וַאֲתֹנֹת** ליד **וַחֲמֹרִים**, והסדר הנכון צריך להיות כך: **וַעֲבָדִים וּשְׁפָחֹת וַחֲמֹרִים וַאֲתֹנֹת**. ומדוע הפסיק הענין של **וַחֲמֹרִים וַאֲתֹנֹת** על ידי **וַעֲבָדִים וּשְׁפָחֹת**.

אלא יש לומר כפי שאמר אברהם לאליעזר עבדו ולישמעאל בנו: (כב,ה') וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל נְעָרָיו **שְׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר,** ודרש רבי תנחומא **עִם הַדּוֹמֶה לַחֲמוֹר**. ורצה לומר שהגם אם ישיג העבד השגות קצת עליונות, הרי נשאר הוא עבד, ואינו יותר טוב מן הבהמה. שכן אמר לאליעזר עבדו: **עִם הַדּוֹמֶה לַחֲמוֹר**. וכמובא במסכת ברכות [דף טז:] בדברי ר' אליעזר לתלמידיו: **עבדים ושפחות** אין אומרים עליהם ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים אלא מה אומרים עליהם כשם שאומרים לו

לעומקו של מקרא
לך לך

לאדם **על שורו ועל חמורו** שמתו: המקום ימלא לך חסרונך כך אומרים לו על עבדו ועל שפחתו המקום ימלא לך חסרונך

^^^^

וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל-אֲשֶׁר-לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַנֶּגְבָּה (יג,א')

וְכָל-אֲשֶׁר-לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ. גילה הכתוב שלוט אינו בכלל **וְכָל-אֲשֶׁר-לוֹ**. היינו דכתיב לעיל (יב,ה') **וְאֶת-לוֹט בֶּן-אָחִיו** לחוד, **וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְחָרָן** לחוד. לומר לך שלוט **לא היה** בין הנפשות אשר עשו בחרן. ואף בעלותם ממצרים חזרה לכנען לא נחשב בכלל **וְכָל-אֲשֶׁר-לוֹ**, לאברהם.

^^^^

שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-אַתָּה שָׁם צָפֹנָה וָנֶגְבָּה וָקֵדְמָה וָיָמָּה. (יג. יד')

יש לשאול, מאי **מִן-הַמָּקוֹם** אֲשֶׁר-אַתָּה שָׁם, הרי מילתא דפשיטא היא שממקום שהוא שם משם יראה.

אלא י"ל דכוונת הקב"ה **מִן-הַמָּקוֹם הרוחני אשר אתה נמצא בו.** מן המדרגה הרוחנית שהגעת אליה בעבודתך. **ולכן כרת עמו ברית בין הבתרים כדי להעלותו למקום רוחני** גבוה שמשם יראה וכו'. **ומאותו מקום רוחני גבוה המשיך לומר לו לך לך.** וכנ"ל. שימשיך בעלייתו זו, שלב אחר שלב. **ועל דרך הצח**, פעמַיִם לך הם מיעוט רבים שנים, וכאילו אומר לו לך, לך, לך, לך והיינו שאמר אברהם לאליעזר ה' אשר **התהלכתי** לפניו. (כד,מ').

^^^^

וְשַׂמְתִּי אֶת-זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ אֲשֶׁר | אִם-יוּכַל אִישׁ לִמְנוֹת אֶת-עֲפַר הָאָרֶץ גַּם-זַרְעֲךָ יִמָּנֶה (יג,טז')

על דרך המוסר, בזכות ששם עצמו **כעפר** כדכתיב ואנכי **עפר ואפר**, זכה לברכת וְשַׂמְתִּי אֶת-זַרְעֲךָ **כַּעֲפַר הָאָרֶץ**. וזה שאנו אומרים ונפשי כעפר לכל תהיה. שנזכה להידבק במידת אברהם להיות כעפר, ומתוך כך נזכה לברכת ה' כפי שהתברך אברהם. וְשַׂמְתִּי אֶת-זַרְעֲךָ **כַּעֲפַר הָאָרֶץ** וגו'. והיינו נפשי כינוי לנפשות צאצאיו היוצאים ממנו.

^^^^

לעומקו של מקרא
לך לך

קוּם הִתְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאָרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ כִּי לְךָ אֶתְּנֶנָּה: (יג,יז)

קוּם וגו' **כִּי לְךָ אֶתְּנֶנָּה.**

והרי לא נתנה אלא לבניו. אלא כאן רמז לו **שיקום בתחיית המתים,** שנאמר **קוּם,** ואז יתן לו הקב"ה את הארץ שנא' **כִּי לְךָ אֶתְּנֶנָּה,** את הארץ אשר ישבו בה בניך. וכפי שנאמר בקריאת שמע (פרשת עקב יא,ט') למען ירבו ימיכם וגו' על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם **לתת להם. לתת לכם** לא נאמר אלא **לתת להם.** מכאן לתחיית המתים מן התורה. **וכפירוש רש"י בשם הספרי מז. בד"ה לתת להם.** לתת לכם אין כתיב כאן, אלא לתת להם, מכאן מצינו למדים **תחיית המתים מן התורה .**

ועוד יש לומר שאמר לו **קום** התהלך בארץ העליונה, ועל ידי כך תִּכָּבֵשׁ הארץ התחתונה לבניך.

^^^^

גם זו לטובה
סוד הַמְּנַגְּנָא

וּבָרוֹךְ אֵל עֶלְיוֹן אֲשֶׁר-מִגֵּן צָרֶיךָ בְּיָדֶךָ וגו' . (יד,ב')

יש לעיין מהו מִגֵּן. ובתנחומא מובא שעשה לו הקב"ה **מְנַגְּנָא.** ופירושו "מערכת חָכְמָה". וכדאמרי אינשי "**מַנְגַּנוֹן** חכם".

וכוונתו לאותו עפר וקש שהפכו לחרבות ולקשת וחיצים במלחמת אברהם עם המלכים, כמובא בהפטרה (ישעיהו מא,ב') **יִתֵּן כֶּעָפָר חַרְבּוֹ כְּקַשׁ נִדָּף קַשְׁתּוֹ.** וכן הוה בימי נחום איש גמזו. והיינו **מְנַגְּנָא, "מַנְגַּנוֹן** חכם".

ואע"פ שמנגנון חכם זה הוא נָסִי נסים וּמְסַתְּרֵי סתריו של הקב"ה, הרי נתן מנגנון זה ביד האדם להפעילו. ואם כן **יש לשאול מה היא תכונת האדם שבידו יפקיד הקב"ה מנגנון חכם זה.** שלא הרי נחום איש גמזו כהרי השודדים שגם הם הביאו עפר מחצר ביתם, ולא עלתה להם.

ולעומקו של מקרא יֵאָמֵר שֶׁמַּנְגַּנוֹן זה שנאמר בו יִתֵּן כֶּעָפָר חַרְבּוֹ כְּקַשׁ נִדָּף

לעומקו של מקרא
לך לך

קַשָּׁתוֹ, מופעל על ידי **ענוה והודאה בניסי ה'.**

וכן מצינו באברהם אבינו שביטל עצמו **כעפר**, וּכְקֶשׁ החשוב כאפר, באמרו (וירא,יח,כז') **וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר,** ובכך הודה **על ניסי ה'** שהוציאו מכבשן האש, שלא נָתְנוּ להיות **עפר ואפר.**

ועל דרך הצח יש לומר שאותו עפר שהפך לחיצים, הוא העפר שאמר אברהם אבינו על עצמו **וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר, שהענוה** לא רק שהיא המפעילה את המנגנון, אלא **היא היא המנגנון עצמו** ההופך לחצים על האויבים ואת הסובבים אותנו לאוהבים.

וכן מצינו בנחום איש גמזו כמובא בתענית כא. **שביטל** עצמו בפני המציאות כאשר במקום הזהב נמצא באוצרו עפר, ואמר **"גם זו לטובה"** ועל ידי כך נהפכו גרגירי העפר לחיצים וחרבות. ובאומרו **גם זו לטובה** הודה אף הוא על ניסי ה' שעשה עמו עד עתה. (וכמובא לקמן).

ולכן זכו שניהם לְמְנַגְּנָא הזו, על ידי **הענוה והודאה בניסי ה'.**

ויש להזכיר בענין זה **מדרש פליאה** שאומר "הצדיקים נהנים מן הגזל". ובודאי לא כפשוטו. ופירשו בו גז"ל ר"ת **גם זו לטובה.** שעל ידי ההודאה בכל ענין שֶׁיְקָרֵהוּ **שגם זו לטובה,** בזה הוא מנצח את היצר הרע אשר רוצה להעמידו בנסיון, **כעין מה שכתוב** [שמואל ב כג,כא'] **וַיִּגְזֹל אֶת הַחֲנִית מִיַּד הַמִּצְרִי וַיַּהַרְגֵהוּ בַּחֲנִיתוֹ,** ומאחר ואמר **גם זו לטובה,** אין יותר כח ביד השטן לקטרג, ובזה יופעל **הִמְנַגְּנָא להצילו.**

ויש לעיין בדברי נחום איש גמזו, מה הוא זה שהיה אומר על כל דבר **גם. גם** זו לטובה. והלא היה די לו לומר **זו לטובה.** ומה הוא **הגם.**
ויש לומר כי כל מקרה אשר יקרה את האדם, **במבט לאחור יוכל לראות כי היה זה לטובה.** אך במבט לעתיד או אפילו בהווה, קשה לראות את המקרה הקשה שהוא לטובה. **לכן אמר גם.** ופירושו: כשם שכל המקרים בעבר היו לטובה, כן יש להאמין **שגם** מקרה **זה** בהווה הוא לטובה.

ולעומקו של מקרא יש לומר שכאשר האדם **מודה שהכל לטובה,**

לעומקו של מקרא
לך לך

בזה יש לו כח **לגזור** שאכן יהיה זה **לטובה.**

ובזה יובן מדוע אליהו הנביא לא התגלה אליו אלא רק **לאחר** שנחום איש גמזו אמר **גם** זו לטובה. כלומר שבאמירתו זו **הוא גזר לטובה,** ומיד הופיע אליהו הנביא והצילו מיד המלך באמרו כי זה הוא העפר של אברהם אביהם ההופך לחרבות ולחיצים.

והוא סוד פעולתו של המנגנון החכם. ההודאה בהשגחת השם ובניסיו מתוך ענוה והתבטלות.

ועוד יש לומר על דרך הצח שמקורו של **הַמְנַגְּנָא** הוא **מהיכל הנגינה,** ומופעל על ידי השם הקדוש **וְשָׁר** היוצא מע"ב שמות מפסוקים ויסע ויבא ויט, (שמות י"ד פסוקים יט-כא). **הוא הממונה על שירת העשבים ושירת היקום כולו.** ובעת אשר משמיעים בני ישראל את קול תפילתם ותורתם בבתי הכנסיות, **בניגון** ובנעימת קול ערב (רש"י ברכות ו. ד"ה במקום רנה) מקיימים בזה **אֲשֶׁר-מִגֶּן צָרֶיךָ בְּיָדֶךָ.** והוא שהתכוון ר' עקיבא בשבח לימוד התורה שצריך להיות **בְּזָמָר.** כאומרו **זַמֵּר** בכל יום, **זָמָר** בכל יום. (סנהדרין צט:). והוא הנקרא **זְמִיר עֲרִיצִים,** ואשר על כן נִתְקְנוּ **פסוקי דזמרה** לפני התפילה כדי שתוכל התפילה **להפעיל את הַמְנַגְּנָא**.

^^^^

וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-מֶלֶךְ סְדֹם וגו' **אִם-מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ-נַעַל וְאִם-אֶקַּח מִכָּל-אֲשֶׁר-לָךְ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשַׁרְתִּי אֶת-אַבְרָם** [י"ד,כג']

יש ליתן טעם מדוע כאן סרב אברהם לקחת אפילו דבר מועט, ובפרעה לא סרב ועוד אמר **לְמַעַן יִיטַב-לִי בַעֲבוּרֵךְ וְחָיְתָה נַפְשִׁי בִּגְלָלֵךְ** ופירש רש"י שם **ויתנו לי מתנות.**

ויש לומר כלל גדול בהנהגותיו של אברהם אבינו מצינו כאן. שכל מעייניו היו לקדש שם שמים. וזו אַמַּת המידה שלו בכל ענין. מה יקדש שם שמים ומה חלילה להיפך.

ולכן בענין פרעה אמר ויתנו לי מתנות כפירש"י, כי ידע בנביאותו שפרעה יודה כי מעם ה' יצא הדבר, ולכן אם יקח מתנותיו הרי יקדש בכך את ה' שהוא הנותן את מתנותיו של פרעה. ועוד, שבזה יהיה סימן לבנים

לעומקו של מקרא
לך לך

שֶׁיֵּצְאוּ ממצרים לעתיד לבא **ברכוש גדול**. ויהיה גם בזה קידוש השם גדול.

אבל כאן בעניין מלך סדום המולך על אנשים שהם רעים וחטאים לה' ולבריות, ידע אברהם כי מלך סדום יחשוב **שהוא** המעשיר את אברם **לא יהיה בזה קידוש ה'** אלא ההיפך חלילה, ולכן לא קבל ממנו.

^^^^

וְשָׂרַי אֲשֶׁת אַבְרָם לֹא יָלְדָה לוֹ וְלָהּ שִׁפְחָה מִצְרִית וּשְׁמָהּ הָגָר (טז,א')

בשימת לב, המילה **לוֹ** מוטעמת באתנחתא, שהיא כהפסקה, **ולפשט** הכתוב יחולק הפסוק לשנים: **לֹא יָלְדָה לוֹ - וְלָהּ שִׁפְחָה מִצְרִית וּשְׁמָהּ הָגָר.**

ועל דרך הדרש קרי ביה ללא האתנחתא, ויתקבל: **וְשָׂרַי אֲשֶׁת אַבְרָם לֹא יָלְדָה לוֹ וְלָהּ.** לומר לך שאברהם היה עקר כשרה, ועל ידי שנתנה לו את הגר, נרפאו גם הוא גם שרה.

^^^^

וַיּוֹצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַבֶּט-נָא הַשָּׁמַיְמָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם-תּוּכַל לִסְפֹּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ: (טו,ה')

הַבֶּט-נָא הַשָּׁמַיְמָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים. פירש רש"י, **הוציאו** מחללו של עולם **והגביהו** למעלה מן הכוכבים, וזהו לשון **הבטה, מלמעלה למטה.**

ויש לשאול מדוע הצריכו להגביהו מעל הכוכבים, והרי יכול לומר לו שא עיניך וראה, ויסתכל מלמטה למעלה.

ועל דרך הפשט, בהסתכלות מלמעלה יראה את כלל הכוכבים הרבה מעבר למה שיוכל לראות מלמטה, ולכן הגביהו **למעלה** מן הכוכבים כדי ליתן יותר תוקף להבטחתו: **כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ.**

ולעומקו של מקרא ועל דרך המוסר יש לומר, דכל המציאות של אברהם אבינו היתה **התבטלות** כלפי הבורא ית'. והיא מציאות של עפר ואפר ובמציאות זו לא שייך לשאת את עיניו למעלה אלא כדרך שהיה אברהם אבינו נוהג **להשפיל מבטו,** ולהביט **מלמעלה למטה.**

לעומקו של מקרא
לך לך

וכדי לא לשנות את ההנהגה של אברהם אבינו, הגביהו הקב"ה מעל הכוכבים כדי שיראה אם יוכל לספור אותם **מלמעלה למטה.**

ועוד יש לומר, שלא תחלש דעתו על צאצאיו שיהיו בעלי גאוה ח"ו, לכן אמר לו מלמעלה למטה שאין גבהות לפני המקום גם לא במקום הכוכבים.

ועל דרך הטעמים יאמר בדרך הצח, כי המלה **הַשָּׁמַיְמָה** מוטעמת ברביע [רביעי] ומובנו בארמית "רובץ". וכן הנגינה מתנגנת מטה. וכפרש"י שהוציאו מחללו של עולם **והגביהו** למעלה מן הכוכבים, וזהו לשון **הבטה, מלמעלה למטה. וכאומרו: הַבֶּט-נָא** מלמעלה למטה, **הַשָּׁמַיְמָה.**

ועל דרך הצח, ה"מ" המוטעמת ברביע במלה **הַשָּׁמַיְמָה** תּוֹרָה על כך שהגביהו על מנת שיביט **מַ**טָּה.

^^^^

וַתֹּאמֶר שָׂרַי אֶל-אַבְרָם חֲמָסִי עָלֶיךָ אָנֹכִי נָתַתִּי שִׁפְחָתִי בְּחֵיקֶךָ וַתֵּרֶא כִּי הָרָתָה וָאֵקַל בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹּט ה' בֵּינִי וּבֵינֶיךָ (טז,ה')

מובא במדרש רבה [פרשה מה] רִבִּי תַּנְחוּמָא אָמַר בְּשֵׁם רִבִּי חִיָּא רַבָּה וְרִבִּי בֶּרֶכְיָה אָמַר בְּשֵׁם רִבִּי חִיָּא, **כָּל מִי שֶׁהִרְתִּיק [מלשון מתחבר ומתקשר] אַחַר מִדַּת הַדִּין, לֹא יָצָא שָׁפוּי [מלשון שקט ושלו] מִתַּחַת יָדֶיהָ,** רְאוּיָה הָיְתָה שָׂרָה לְהַגִּיעַ לְשָׁנָיו שֶׁל אַבְרָהָם, וְעַל יְדֵי שֶׁאָמְרָה (בראשית טז, ה): יִשְׁפֹּט ה' בֵּינִי וּבֵינֶיךָ, נִמְנְעוּ מֵחַיֶּיהָ שְׁלֹשִׁים וּשְׁמוֹנָה שָׁנָה.

ולעומקו של מקרא יש לומר שכוונת המדרש שמניין 38 הם **כמנין האותיות** שיש מ"ותרא" עד "וביניך": וַתֵּרֶא כִּי הָרָתָה וָאֵקַל בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹּט יהו"ה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ. מניין אותיות 38.

והמהרז"ו על מדרש רבה תמה כיצד הוא החשבון. כי בין **175** שנה שחי אברהם ו **127** שנה שחיתה שרה הרי **48** שנה. ובמדרש נאמר רְאוּיָה הָיְתָה שָׂרָה לְהַגִּיעַ **לְשָׁנָיו שֶׁל אַבְרָהָם,** וְעַל יְדֵי שֶׁאָמְרָה (בראשית טז, ה): יִשְׁפֹּט ה' בֵּינִי וּבֵינֶיךָ, נִמְנְעוּ מֵחַיֶּיהָ **שְׁלֹשִׁים וּשְׁמוֹנָה שָׁנָה.**

והרי חסר למניין עשר שנים.

לעומקו של מקרא
לך לך

ותירץ שהכוונה שהיתה **ראויה** שרה על כל פנים למות **יחד עם אברהם**, ולא לפניו. והרי אברהם היה גדול ממנה **בעשר שנים**, ולכן כשנפטר אברהם בן **175** שנה היתה ראויה לחיות על כל פנים עד מותו להיות בת **165** שנה במותה. והרי חיתה רק **127** שנה. הרי שחסרו משנותיה **38** שנה.

ולעומקו של מקרא יֵאָמֵר עוד, שנרמז ענין זה של חסרון שנותיה במילה **שִׂפְחָתִי**. וידרש: אל תקרא **שִׂפְחָתִי** אלא **שפיחתתי** לי. שפיחתתי לי משנותי בעבורך.

ועוד יש להבין מה הוא זה שאמרה **חָמָסִי עָלֶיךָ**, ומדוע **נקוד על יו"ד** שבמלה וביניך: יִשְׁפֹּט ה' בֵּינִי **וּבֵינָיִךְ**.
מובא במדרש רבה: [פרשה מז]: אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה, יוּ"ד שֶׁנִּטַּל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִשָּׂרַי, נֶחְלַק חֶצְיוֹ לְשָׂרָה וְחֶצְיוֹ לְאַבְרָהָם.

כלומר: שהיו"ד של שרי, שכך נקראה לפני ששינה הקב"ה את שמה, אותה יו"ד **נחלקה לשנים**, ה', ה'. **ה'** לשרה **וה'** לאברהם. ומעתה נקרא אברם אברה**ם** ושרי שר**ה**. ולכן יש נקודה על היו"ד השניה שבמילה **וּבֵינָיִךְ**. שנחלקה היוד לשנים.

ואשר על כן יש לומר **לעומקו של מקרא**, שזה שאמרה **חמסי**, כעין גזילת העני בבתיכם, שאני מוכנה לתת את האות יו"ד שלי ולחלקה **ביני וביניך**. ואינך מתפלל עלי בתמורה.

^^^^

וַתִּקְרָא שֵׁם ה' הַדֹּבֵר אֵלֶיהָ אַתָּה אֵל רֳאִי כִּי אָמְרָה הֲגַם הֲלֹם רָאִיתִי אַחֲרֵי רֹאִי: (בראשית טז' יג') **הֲגַם הֲלֹם רָאִיתִי**

לעומקו של מקרא, ועל דרך הסוד, יש לומר שהֲלֹם הוא המלאך היוצא מהשם הקדוש של ע"ב, הל"ם, בהיפוך אותיות מל"ה.

וכן בשמות פרק-ג אל תקרב **הֲלֹם**. **ולכן יש לומר,** תא חזי מה בין אדון הנביאים לשפחת הנביא. שבמשה נאמר וַיַּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרֵא מֵהַבִּיט אל האלהים ואצל הגר להבדיל כתוב הגם הלם **ראיתי אחרי ראי**. שהציצה לראות **ראיה אחר ראיה**. לכן משה זכה ל"ותמונת ה' יביט", ואילו היא לא זכתה אלא לבן שיהיה פרא אדם ידו

לעומקו של מקרא
לך לך

בכל ויד כל בו. וכן בשמות פרק-ג אל תקרב **הֲלֹם**.

ועוד י"ל דהל"ם שהוא אחד משמות ע"ב כנ"ל מפסוקים ויסע ויבא ויט, (שמות י"ד פסוקים יט-כא). בהיפוך אותיות: **מלה**. וכתוב בתיקונים בזוה"ק לכוון ע"ב שמות אלו בפרשת והיה אם שמע. שם קדוש מע"ב כנגד כל תיבה.

והשם הק' **מלה**, מכוון הוא כנגד התיבה **ארצכם** אשר בפרשה שניה של ק"ש. ובאשר כן ממונה הוא על השראת השכינה בארץ. והגר שהיה לבה גס בשכינה, לא זכתה לה ולצאצאיה לנחול את הארץ, ומשה רבנו שהסתיר פניו, זכה להנחיל את הארץ ליהושע ולכל עמו.

^^^^

דרשת **וֶהְיֵה תָמִים**

וַיְהִי אַבְרָם בֶּן-תִּשְׁעִים שָׁנָה וְתֵשַׁע שָׁנִים וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי-אֵל שַׁדַּי הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים (יז,א')

וֶהְיֵה תָמִים. ודרשוהו על המילה. וכן פירש רש"י: ולפי מדרשו, התהלך לפני במצות מילה, ובדבר הזה תהיה תמים. ואשר על כן יש לומר **לעומקו של מקרא**: כאן נעץ הכתוב סופה של הפרשה בתחילתה ותחילתה בסופה, **לפרסם חביבותו של אברהם לפניו.**

שבתחילת הפרשה אמר **וֶהְיֵה בְּרָכָה**. וגילה כאן הכתוב **מה היא הברכה** שהבטיחו בתחילה, היא **ברכת ברית המילה**, בסופה של הפרשה.

וכאומרו: **וֶהְיֵה בְּרָכָה**, אימתי תתקיים בך הברכה במלואה, כשיתקיים בך **וֶהְיֵה תָמִים**.

ועוד בעניין הברית, נאמר באברהם ברית ונאמר בנח ברית.

נאמר **באברהם** ברית: **אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי** וגו' **וְהָיָה שִׁמְךָ אַבְרָהָם** וגו' וַהֲקִמֹתִי אֶת-בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם לִבְרִית עוֹלָם לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ: {יז,ד-ז'}

ונאמר **בנח** ברית: **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֹאת אוֹת-הַבְּרִית אֲשֶׁר-אֲנִי נֹתֵן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם** וּבֵין כָּל-נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת עוֹלָם: אֶת-קַשְׁתִּי נָתַתִּי בֶּעָנָן וגו' {ט,יב-יג'}

לעומקו של מקרא
לך לך

תא חזי מה בין אברהם לנח: **נח** שירד מדרגתו הנבואית ונקרא **איש האדמה,** עד אשר וישת וישכר ויתגל וגו' נזקק **לברית שמימית, עשויה בידי שמים**, היא הקשת בענן כדי להשיבו לדרגתו אל בוראו. אולי יעלה את כל דורו עמו.

אברהם שעלה ונתעלה בכל דרגות רוחניות ונשגבות, נזקק **לברית ארצית העשויה בידי אדם**, היא אות הברית החתומה **בבשרו**, ובשמרו אותה הוא **מוריד השפע מן השמים ארצה,** לו ולבניו אחריו לדורות עולם. **והוא מעין מה שנאמר לעיל** בענין **הַבֶּט-נָא הַשָּׁמַיְמָה** (טו,ה') כמבואר שם שהוא הבטה **מלמעלה למטה,** להוריד שפע הברכה וההשגחה כאן על הארץ, מתוך התבטלות של אנכי עפר ואפר. **והוא סוד המילה שנתנה לאברהם ולא לנח.** שנח נולד מהול לא כל כך מצד דרגתו אלא מצד שלא היה ראוי כאברהם למשוך השפע מלמעלה למטה. ולכן ניתנה לו הקשת בענן כדי שיתעלה, ואולי יעלה בידו להעלות גם את דורו.

אבל באברהם שכל הווייתו היא כבר למעלה, שהיתה בו אמונה תמימה בה' ובהשגחתו, ניתנה לו ולדורותיו אות הברית החתומה בבשר דווקא, **בסוד הבט נא השמימה מלמעלה למעלה** למשוך על ידה משמי שמים עליונים חוט של חסד ושפע ברכת ההשגחה הפרטית על צאצאיו לדורות עולם.

והוא סוד המצוות כולן שניתנו על ידי משה רבנו הנקרא **איש האלהים,** להוריד על ידי מעשה המצוות שפע הקדושה ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה **ולהמליכו עלינו,** משמי מרומא עילאה בית שכינתיה, עד על ארעא עובד גבורתיה.

וזה סוד אומרו (לקמן יז,יז') **וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל-פָּנָיו**, שבנפילה זו הוריד שפע הברכה לקיים מאמר ה' (לקמן כא,יב') **כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע.**

כיצד: לפי שנאמר **וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל-פָּנָיו וַיִּצְחָק וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ הַלְבֶן מֵאָה-שָׁנָה יִוָּלֵד,** בזה הוריד השפע **שֶׁיִּוָּלֵד** לו **לְבֶן מֵאָה-שָׁנָה בֵּן** ושמו **יִצְחָק**, ולפי שאמר בנפילתו על פניו **וְאִם-שָׂרָה הֲבַת-תִּשְׁעִים שָׁנָה תֵּלֵד** בזה הוריד השפע **ששָׂרָה תהיה אֵם בַּת-תִּשְׁעִים שָׁנָה ותלד גם בַּת**, וכפי שאמרו בת היתה לו

לעומקו של מקרא
לך לך

ובכל שמה. [ולפי דעה ראשונה בתוספות בבא בתרא קמא, שהיתה בת שרה. וגם לפי דעה שניה שם שהיתה בת הגר, הרי בזכות שרה נולדה], וכנ"ל שבנפילה זו לפני ה' הוריד שפע הברכה.

^^^^

וְאַבְרָהָם בֶּן-תִּשְׁעִים וָתֵשַׁע שָׁנָה בְּהִמּוֹלוֹ בְּשַׂר עָרְלָתוֹ (י"ז, כד)

בְּהִמּוֹלוֹ - ברש"י בהפעלו. כמו **בהבראם**. וברשי ישן מובא, שנתיירא אברהם מפני המילה, מה עשה הקב"ה שלח ידו ואחז עמו, שנאמר וכרות **עמו** הברית.

וי"ל שלכן נקט רש"י כמו **בְּהִבָּרְאָם**. וכפי שדרשו [מדרש רבה יב,י] בְּ"הֵ" בְּרָאָם. באות "ה". וי"ל באות ה"א משם השם. כן כאן אמור בהמלו, בְּ"הֵ" מַלּוֹ. בעזרת ה' מלו אברהם לעצמו.

או כַּלֵּךְ לדרך זו, באות "ה" שניתנה לו בשמו, מלו הקב"ה לאברהם.

ומה שפירש"י לפשוטו של מקרא **כמו בהבראם**, י"ל **לעומקו של מקרא** שבזה נשלמה קומתו הרוחנית של אברהם, שכן גימטרי' **בהבראם באברהם**, הם רמ"ח אברים. שע"י המילה נשלמו כל רמ"ח אבריו, על ידי המל אותו ברחמיו. ועמו נשלמה בריאת שמים וארץ, וכפירוש בעל הטורים: **בהבראם. אותיות באברהם בזכות אברהם נבראו שמים וארץ**.

ועל דרך הצח נאמר **בְּהִמּוֹלוֹ** כראשי תיבות: **בָּעֵת ה' מַלּוֹ** [לאברהם].

^^^^

הפטרה
לפרשת לך לך

ישעיהו מ,כז-מא,טז'

לפשוטו של מקרא, נקבעה הפטרה זו לפרשת לך-לך, משום הפסוק [מא,ב] **מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמְלָכִים יַרְדֶּ, יִתֵּן כֶּעָפָר חַרְבּוֹ כְּקַשׁ נִדָּף קַשְׁתּוֹ.**

ובשימת לב, נמצאו שלשה עניינים בפסוק זה השייכים לפרשה. **האחד**, הוא ציוויו של הקב"ה לאברהם אבינו לעזוב את מולדתו בארם ולילך לארץ המובטחת. כפירוש רש"י: **מִי הֵעִיר**

לעומקו של מקרא
לך לך

מִמִּזְרָח מי העיר את אברהם להביאו מארם שהוא במזרח, וכהמשך דברי הנביא בפסוק ד: **מִי פָעַל וְעָשָׂה קֹרֵא הַדֹּרוֹת מֵרֹאשׁ אֲנִי יהו"ה** וגו'.

העניין השני, הוא פירסום שם ה' שאברהם היה עושה בכל מקום אשר הלך, וכהמשך פירושו של רש"י: **צֶדֶק יִקָּרֶאהוּ לְרַגְלוֹ**: וצדק שהיה עושה [הקב"ה] - היא היתה לקראת רגליו [של אברהם] בכל אשר הלך. וכגון: [פס' ח'] וַיִּבֶן-שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה'.

העניין השלישי בפסוק השייך לפרשה **יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמְלָכִים יַרְדֶּ**ה הוא מלחמת המלכים וניצחונו של אברהם עליהם כמובא בפרשה: [פרק י"ד, פס' א-טו'] וַיַּכֵּם וַיְרַדְּפֵם עַד-חוֹבָה אֲשֶׁר מִשְּׂמֹאל לְדַמָּשֶׂק. וכן פירש רש"י בנביא: **וּמְלָכִים יַרְדְּ** יִרְדֶּה במלכים.

ועוד יתאר הפסוק בנביא את אשר רמזוהו חז"ל בדרשותיהם, **כיצד** ניצח את המלכים **יִתֵּן כֶּעָפָר חַרְבּוֹ כְּקַשׁ נִדָּף קַשְׁתּוֹ.** וכפי שסיפר **אליעזר** עבד אברהם **לְשֵׁם**, בנו של נח את סוד ניצחונו של אברהם את ארבעת המלכים: [סנהדרין קח:] "אמר רב חנה בר לואי: אמר **שֵׁם** רַבָּא לאליעזר [עבד אברהם]: **כי אתו עלייכו מלכי מזרח ומערב אתון היכי עבידיתו** כשבאו עליכם מלכי מזרח ומערב, אתם כיצד עשיתם וניצחתם **אמר ליה** אמר לו אליעזר לשם **אייתי הקב"ה לאברהם ואותביה מימיניה** הביאו הקב"ה לאברהם והושיבו לימינו **והוה שדינן עפרא והוו חרבי** והיינו זורקים עפר והפך לחרבות, **גילי והוי גירי** היינו זורקים קש והפך לקשת וחצים שנאמר: **יִתֵּן כֶּעָפָר חַרְבּוֹ כְּקַשׁ נִדָּף קַשְׁתּוֹ**.

וכן מובא בבראשית רבה [לך לך פרשה מג] רבי יהודה ור' נחמיה, ר' יהודה אמר אברהם היה משליך עליהם עפר והוא נעשה חרבות, קש ונעשה חצים, ורבי נחמיה אמר יתן עפר לא נאמר אלא כעפר הן היו משליכים חרבות על אברהם ונעשין עפר, חצים והן נעשים קש, הה"ד [ישע' מא,ג'] **יִרְדְּפֵם יַעֲבוֹר שָׁלוֹם**.

וכן מובא בתענית דף כא א בסיפור עם נחום איש גם זו, שאליהו הנביא נדמה לאחד מעבדי המלך, ואמר לו אליהו למלך **אולי זה כמו העפר של אברהם אביהם שהיה נהפך לחיצים,** וניסהו ומצאו שכך הוא ומילא תיבתו של נחום איש גם זו זהובים והיתה הרווחה ליהודים.

ועוד יש לומר בפסוק הנ"ל [מא,ב] מה שפירש רש"י **וּמְלָכִים יַרְדְּ, יִרְדֶּה** במלכים, **אפשר שיכוון הפסוק לנאמר בתהלים ע"ב [ז] יִפְרַח בְּיָמָיו**

לעומקו של מקרא
לך לך

צַדִּיק וְרֹב שָׁלוֹם עַד בְּלִי יָרֵחַ: [ח] וְיֵרְדְּ מִיָּם עַד יָם וּמִנָּהָר עַד אַפְסֵי אָרֶץ. יִפְרַח בְּיָמָיו צַדִּיק זה אברהם, **וְרֹב שָׁלוֹם** כנאמר לעיל **יַעֲבוֹר שָׁלוֹם, עַד בְּלִי יָרֵחַ** כנאמר בפרשה **{יד,טו'}** וַיֶּחֱלַק עֲלֵיהֶם | לַיְלָה, **וְיֵרְדְּ מִיָּם עַד יָם וּמִנָּהָר עַד אַפְסֵי אָרֶץ** זה אברהם שנאמר בפרשה [יב,ז'] לְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת, והיינו וּמְלָכִים יֵרֵדְ. **וְיֵרְדְּ** מִיָּם עַד יָם וּמִנָּהָר עַד אַפְסֵי אָרֶץ.

ולעומקו של מקרא יש לומר כי **בהתבונן בשאר פסוקי הפטרה,** הרי נבואת ישעיהו דרך ראיית חז"ל מתאימה גם לדורותינו וכפי שהתנבא ישעיהו: **קורא הדורות מראש**.

וכמובא בחסידות שהפרשה וההפטרה מלוות את עם ישראל בכל הדורות בכל אורחות חייו.

וכדמסיים הנביא בהפטרה: **{ח}** וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עַבְדִּי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחַרְתִּיךְ זֶרַע אַבְרָהָם אֹהֲבִי: **{ט}** אֲשֶׁר הֶחֱזַקְתִּיךְ מִקְצוֹת הָאָרֶץ וּמֵאֲצִילֶיהָ קְרָאתִיךְ וָאֹמַר לְךְ עַבְדִּי אַתָּה בְּחַרְתִּיךְ וְלֹא מְאַסְתִּיךְ: **{י} אַל תִּירָא כִּי עִמְּךְ אָנִי** אַל תִּשְׁתָּע כִּי אֲנִי אֱלֹהֶיךְ אִמַּצְתִּיךְ אַף עֲזַרְתִּיךְ אַף תְּמַכְתִּיךְ בִּימִין צִדְקִי: **{יא} הֵן יֵבֹשׁוּ וְיִכָּלְמוּ כֹּל הַנֶּחֱרִים בָּךְ יִהְיוּ כְאַיִן וְיֹאבְדוּ אַנְשֵׁי רִיבֶךְ: {יב} תְּבַקְּשֵׁם וְלֹא תִמְצָאֵם אַנְשֵׁי מַצַּתֶךְ יִהְיוּ כְאַיִן וּכְאֶפֶס אַנְשֵׁי מִלְחַמְתֶּךְ: {יג}** כִּי אֲנִי יהו"ה אֱלֹהֶיךְ מַחֲזִיק יְמִינֶךְ הָאֹמֵר לְךְ אַל תִּירָא אֲנִי עֲזַרְתִּיךְ: **(ס) {יד}** אַל תִּירְאִי תּוֹלַעַת יַעֲקֹב מְתֵי יִשְׂרָאֵל **אֲנִי עֲזַרְתִּיךְ נְאֻם יהו"ה וְגֹאֲלֵךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: {טו} הִנֵּה שַׂמְתִּיךְ לְמוֹרַג חָרוּץ חָדָשׁ בַּעַל פִּיפִיּוֹת תָּדוּשׁ הָרִים וְתָדֵק וּגְבָעוֹת כַּמֹּץ תָּשִׂים: {טז} תְּזָרֵם וְרוּחַ תִּשָּׂאֵם וּסְעָרָה תָּפִיץ אוֹתָם וְאַתָּה תָּגִיל בַּיהו"ה בִּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלָּל:**

ובכך יחיש לנו את גאולתנו ופדות נפשנו בב"א.

^^^^

בכל ענייני החוברת ניתן לפנות אל: 052-7675895
גור-אריה צור | מודיעין עילית
להצטרפות לתפוצת מייל leshem895@gmail.com